

dependencies in nature, functioning patterns that have a kind of existence. Based on the analysis of scientific pedagogical literature on the issues of continuity, we have identified the most effective, in our opinion, the pedagogical conditions of organization of ecological education of children two primary levels of learning: preschool and primary education. Among them: environmental focus of educational work in preschool and primary school.

The formation of environmentally educated personality of a senior preschool and younger school student affects the content, methods, forms and means of environmental education, which should be used by teachers of both educational units (preschool and school). Seems more promising to study in detail the question of continuity in the formation of ecological relevant behavior in the system "kindergarten – primary school".

Keywords: *environmental education, pre-school children, primary school children, the principle of consistency.*

*Одержано редакцією 16.02.2016
Прийнято до публікації 20.02.2016*

УДК 378

ЗАПОТІЧНА Марія Іванівна

викладач кафедри іноземних мов Інституту
гуманітарних та соціальних наук Національного
університету «Львівська політехніка»
e-mail: zapotichnam@gmail.com

КОРИННІ НАРОДИ КАНАДИ: АНТРОПОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

***Анотація.** У статті схарактеризовано антропологічні особливості корінних народів Канади та визначено правові аспекти їхньої життєдіяльності у суспільстві. Автором виконано аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює різні аспекти досліджуваної проблеми, а також досліджено права корінних народів у сучасному канадському суспільстві. Представлено результати дослідження та висвітлено перспективи подальших розвідок.*

***Ключові слова:** Канада, корінні народи, перші нації, інуїти, індіанці, освіта корінних народів, правові аспекти, антропологічна характеристика.*

Постановка проблеми. Дослідження освіти корінних жителів Канади, історії її розвитку не можливе без вивчення історичних, політико-економічних та соціально-культурних чинників формування канадської нації та ролі й місця в ній корінного населення країни. Як відомо, Канада є поліетнічною країною, особливе культурне середовище якої утворилося внаслідок взаємодії різноманітних етносів та міжкультурних зв'язків різних націй та народів, які співіснують між собою упродовж років та доповнюють одне одного, утворюючи унікальний і неповторний феномен канадської нації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Освіта Канади, її різновиди (формальна, неформальна, інформальна), історія її розвитку, різні її рівні досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями: Т. Кучай, Дж. Едвардз (J. Edwards), Н. Френсіс (N. Francis), Дж. Рейне (J. Reyhner) (шкільна освіта Канади); О. Барабаш, Н. Мукан, М. Лещенко (неперервна освіта); О. Огієнко, К. Воядже (C. Voyageur), Б. Келліу (B. Calliou) (полікультурна освіта Канади); Ю. Шийка, С. Шепсон (S. Shapson), В. О'Дойлі (V. O'Doyley), К. Хілтенстем (K. Nyhlenstam), Л. Олбер (L. Olber) (білінгвальна освіта).

Освіту корінного населення Канади вивчали С. Андерсен (C. Andersen, A. Johns), Дж. Куммінс (J. Cummins), Й. Хеберт (Y. Hebert), Д. МакКаскілл (D. McCaskill), Х. Рехем (H. Raham), Дж. Фрісен (J. Friesen), В. Фрісен (V. Friesen), Дж. Ламбе (J. Lambe), вона ще не була предметом наукового дослідження вітчизняних науковців.

Мета статті – охарактеризувати антропологічні особливості корінних народів Канади та висвітлити правові аспекти їхньої життєдіяльності у суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході проведеного дослідження було встановлено, що корінне населення Канади, а, відповідно, і поняттєвий апарат дослідження з цієї проблематики, диверсифікують за антропологічними та юридичними характеристиками.

Як свідчить аналіз літературної бази дослідження, відповідно до антропологічних характеристик, у сучасній Канаді проживає три основні групи корінних народів – це індіанці, метиси та інуїти. Саме ці три різновиди корінного населення Канади виокремлено у Конституційному акті 1982 р.

Індіанці (англ. Indians) є найчисленнішою частиною населення і складають 65% усього корінного населення країни. Термін «індіанці» почали використовувати у мові європейських переселенців після відкриття Америки Х. Колумбом у 1492 р. Оскільки мореплавець вважав, що дістався берегів Індії, він почав називати місцеве населення «індіанцями». Як зауважує Дж. Фрізен (J. Friesen), слово «індіанці» на сьогоднішній день продовжує широко використовуватись в американській англійській мові як на федеральному рівні, так і в науково-дослідній літературі, і досі є загальноприйнятим та етично коректним терміном при посиланні на корінне населення США [4].

У Канаді цей термін також набув широкого вжитку у період французької та англійської колонізації континенту, однак з часом отримав дещо негативну, меншовартісну конотацію. З 70-х рр. XX ст. у канадській офіційній літературі «індіанців» почали називати «першими націями» (англ. First Nations). Не зважаючи на широке вживання словосполучення «перші нації» у сучасній канадській науковій, освітній та юридичній літературі, досі не існує офіційного визначення цього терміну. Однак саме цей вираз є етично коректним у канадській англійській мові при ідентифікації індіанців як окремої групи корінного населення і є загальноприйнятим на федеральному рівні. Згідно з рекомендаціями щодо вживання термінології, розробленими Національною організацією здоров'я корінного населення Канади (англ. National Aboriginal Health Organization), термін «індіанці», що використовується як збірний іменник для позначення усього корінного населення Канади за винятком інуїтів та метисів, допустимо вживати лише: в цитатах або назвах книг, творів мистецтва тощо; в історичному контексті з метою точності викладення матеріалу; в юридичному контексті з метою уточнення й конкретизації термінології; в дослідженні та / чи обговоренні прав та пільг, що забезпечуються на основі наявності чи відсутності статусу індіанця; в статистичній інформації (наприклад, перепис населення) [5]. Представники перших націй розмовляють десятками різних мов. Мова крі (англ. Cree) є однією із найпоширеніших індіанських мов у Канаді, слідом за нею найбільше носіїв має мова оджібвей (англ. Ojibway).

Окрім антропологічних особливостей, корінні народи Канади відрізняються від інших жителів Канади особливим юридичним статусом. Офіційний статус корінного населення Канади визначається трьома основними законами: Британським північноамериканським актом (англ. The British North America Act) 1867 р.; Законом про індіанців (англ. The Indian Act) та Конституційним актом (англ. The Constitution Act) 1982 р. [8].

У зв'язку з соціально-історичними та політико-економічними особливостями розвитку Канади, відповідно до юридичного статусу, в країні розрізняють три категорії індіанців: індіанці зі статусом (англ. status Indians), індіанці без статусу (англ. non-status Indians) та договірні індіанці (англ. treaty Indians).

Індіанці зі статусом – це індіанці, імена яких містяться в офіційному Реєстрі індіанців (англ. Indian Register), що укладається федеральним урядом Канади. У зв'язку з цим, у канадській англійській мові індіанців, що мають статус, називають ще «zareєстрованими індіанцями» (англ. registered Indians). Поява цього Реєстру бере свій початок від колоніальних часів, а саме з 1850 р., коли уряд Британської Північної Америки почав реєструвати індіанців та індіанські племена, уповноважені отримувати пільги відповідно до укладених між ними та федеральним урядом договорів. Упродовж сотні років критерії щодо надання чи позбавлення особи статусу індіанця, вперше висвітлені у прийнятому Законі про індіанців у 1859 р., постійно змінювались. Зокрема, підставами для позбавлення статусу індіанця були: одруження із чоловіком, який не має статусу індіанця; надання права голосу у федеральних виборах

(до 1960 р. право голосу надавали лише індіанцям, які відмовлялися від свого статусу); наявність матері чи бабусі по батьковій лінії, яка не мала статусу до одруження, але отримала статус у результаті одруження із чоловіком індіанського походження (народжені в таких шлюбах втрачали статус після досягнення ними 21 року); народження у змішаних шлюбах, у яких мати мала статус індіанця, а батько – інше походження.

У 1985 р. федеральний уряд Канади ухвалив поправку, відповідно до якої особи, що з вищезазначених причин втратили статус індіанця, могли знову його отримати на основі представлених документів про своїх родичів. Таким чином у Реєстр було додано близько 100 000 корінних жителів індіанського походження [7].

Індіанці, що мають статус, користуються спеціальними пільгами, урядовими освітніми, оздоровчими програмами та певними звільненнями від сплати податків. Загалом, відповідно до Розділу 87 Закону про індіанців, звільнення від сплати податків отримують індіанці зі статусом, дохід яких був отриманий на території резервації. Не підлягає оподаткуванню приватна власність та будь-які бізнес-організації, що знаходяться на території резервації. Неоподаткований дохід індіанців не передбачає також відрахувань від заробітної плати у пенсійний фонд [9]. Хоча існують певні відмінності у соціальних пільгах та забезпеченні медичного страхування індіанців зі статусом у різних провінціях та територіях Канади, критерії, згідно з якими надають цей юридичний статус, є універсальними і регулюються на рівні федерального законодавства.

Індіанців, що з тих чи інших причин втратили свій статус у процесі історичного розвитку, і не змогли формально підтвердити індіанське походження, але ідентифікують себе як нащадки корінних жителів Канади, називають індіанцями без статусу. Вони не можуть претендувати на державні пільги та/ чи програми, що забезпечуються федеральним урядом Канади для корінних жителів, однак є носіями самобутньої культурної спадщини свого народу, мають членство у спільнотах корінних жителів та продовжують робити вагомий внесок у збереження культури всієї цивілізації.

Відповідно до сучасного канадського законодавства, під час укладання змішаних шлюбів (представників індіанців зі статусом з індіанцями, що не мають статусу чи є представниками інших народностей), статус індіанця передається включно до третього покоління і втрачається, коли четверте покоління дітей, народжених у змішаних шлюбах, одружується із представниками інших, некорінних народів.

Необхідно зазначити, що термін «перші нації» вживається для позначення усіх корінних жителів індіанського походження, не залежно від наявності чи відсутності в них статусу.

Договірні індіанці – це нащадки індіанців, які заключали договори із представниками Британської корони. Ці договори розпочали укладати ще з 1701 р. з метою встановлення мирних відносин та розподілу земель між європейськими переселенцями та корінними жителями північноамериканського континенту. Змагаючись за сфери впливу над Північною Америкою, французи та англійці у процесі взаємної конкуренції прагнули укласти якомога більше стратегічних договорів із місцевими жителями і таким чином отримати більше земельних володінь та просувати власні колоніальні інтереси на континенті. Усі договори, укладені з початку XVIII ст. і до сьогоднішніх днів, мають історичне значення, визнаються федеральним урядом Канади і є основою для успішних двосторонніх відносин між корінним населенням і титульною нацією, а також гарантією громадянських прав та свобод усіх жителів країни [1].

Внаслідок укладення договорів та закріплення за індіанцями земель, території, на яких проживали індіанці, почали називати резерваціями (англ. reserve), що походить від англійського терміну «reserved», тобто «земля, зарезервована для проживання індіанців». Цікаво, що в американській англійській мові широко розповсюджений термін «reservation», однак в Канаді вживається лише термін «reserve». У зв'язку з постійними міграційними процесами населення, у Канаді широко розповсюдженими є терміни «на резервації» / «поза межами резервації», (відповідно, англ. on-/ off-reserve), що використовуються не лише для зазначення місця проживання індіанців, але й для ідентифікації житла, будівель, навчальних та оздоровчих закладів, що знаходяться на території резервації чи поза її межами [5].

Необхідно зазначити, що самі корінні жителі індіанського походження у цьому контексті часто надають перевагу словосполученню «спільнота перших націй» (англ. First Nation community) замість «індіанці резервації».

На сьогоднішній день близько 40% представників перших націй проживає на території резервацій. Серед представників перших націй шкільного віку, що проживають поза межами резервацій, провінція Онтаріо посідає перше місце [6]. Результати аналізу статистичних даних свідчать, що представники перших націй, які відвідують школи на території резервацій, поступаються учнівською успішністю учням-представникам перших націй, які відвідують провінційні загальноосвітні школи, що знаходяться поза межами резервацій. Найнижчі освітні показники були зафіксовані на території резервацій у провінціях Манітоба, Альберта і Саскачеван, у яких загальний відсоток шкільних випускників на території резервацій становить відповідно 28 %, 32 % і 38 % відповідно [6].

«Інуїтами» (англ. Inuit) називають народ, що проживає на півночі Канади, вздовж узбережжя Арктики, і становить близько 4 % усього корінного населення країни. На Алясці ті ж самі народи називають корінними жителями Аляски (англ. Alaska Natives), що відповідає давнішому більш загальновідомому терміну «ескімоси» (англ. eskimo). Однак, оскільки слово «ескімоси» у перекладі з алгонквінської мови означає «ті, що їдять сире м'ясо», у Канаді цей термін набув негативної конотації і тому не вживається в офіційних та нормативно-правових документах. Натомість використовується слово «інуїти», що в перекладі з інуїтської мови означає «люди», а канадська територія, у якій проживає більшість інуїтів, має назву Нунавут (англ. Nunavut), що в перекладі з мови інуїтів означає «наша земля». Необхідно зауважити, що внаслідок запозичення термінологічної бази із рідної мови інуїтів, в канадській англійській мові за аналогією, також використовують терміни «інук» (англ. inuk) для позначення однієї людини та «інуук» (англ. inuuk) для позначення двох людей. Окрім території Нунавут, у якій проживає близько 49 % усіх інуїтів Канади, інуїти заселяють північ провінції Квебек, де проживає близько 19 % інуїтів країни, Північно-західні території та частину провінції Лабрадор, у яких відповідно чисельність інуїтів становить 6 % і 4 % усього населення інуїтів країни [6].

Серед інуїтів дослідники виділяють шість різних етнічних груп, які розмовляють п'ятьма діалектами інуїтської мови. Діалекти інуїтської мови є настільки відмінними, що інуїти різних частин держави не завжди можуть порозумітись. Статистичні дані канадських досліджень свідчать, що хоча інуїтською мовою розмовляє 69 % інуїтів, кількість носіїв інуїтської мови постійно знижується. Інуїтська мова, поряд із англійською та французькою мовами, є офіційною мовою провінції Нунавут.

Інуїти характеризуються особливо низькими показниками освітніх досягнень у порівнянні з іншими корінними народами Канади. Лише 12 % осіб чоловічої статі і 14 % осіб жіночої статі віком від 24 до 64 років мають закінчену повну середню освіту. Основними причинами незакінченої шкільної освіти дослідники визначають ранню вагітність, необхідність працювати, не цікавість освіти, ізоляцію, бідність, брак культуро відповідності навчального змісту освіти. Дослідження освіти інуїтів у провінції Ньюфаундленд і Лабрадор, проведене на початку нового тисячоліття показало, що лише один із трьох дітей інуїтів відвідує школу, 35% страждають від алкогольного синдрому плоду, а середній рівень знань грамотності 15-річних підлітків в загальному відстає на п'ять років у порівнянні із середніми показниками учнів-представників некорінного населення. Результати на рубежі тисячоліть взагалі були вражаючими: у період з 1993 по 2004 р. лише три учні-інуїти, що проживали у провінції Ньюфаундленд і Лабрадор, отримали атестати про повну середню освіту [6].

Оскільки у ході історичного розвитку країни ні інуїти, ні метиси не вступали у договори із європейськими колонізаторами, а, відповідно, не отримували від федерального уряду виділених їм земель, їхні поселення не утворювали резервацій. Тому терміни «резервація інуїтів/ метисів» є неправильними і не відображають історичну та сучасну дійсність. Отже, розглядаючи проживання усіх корінних жителів Канади, можемо говорити про «резервації індіанців, а також поселення інуїтів та метисів» [5].

Термін «місцеві народи» чи «тубільці» (англ. Indigenous people) в англomовній літературі є узагальнюючим терміном і вживається в основному у міжнародному контексті для позначення корінних народів усього світу, в тому числі інуїтів Канади та Аляски, аборигенів Австралії, маорі Нової Зеландії тощо.

Ще одна група корінних жителів, відмінна від переселенців з інших континентів світу, це метиси (англ. Métis), що мають змішане походження і є нащадками європейців і корінного населення Канади. Термін «метис» в перекладі з французької мови означає «[людину] змішаної крові». Метиси як група корінного населення виникли значно пізніше, аніж індіанці та інуїти. На сьогоднішній день вони проживають в основному у преріях – провінціях Манітоба, Саскачеван і Альберта та становлять загалом близько 30 % усього корінного населення Канади [2]. Метиси мають власну мову – мічіф, що розвинулася на основі змішання французької мови та індіанських діалектів. Упродовж століть метиси розвинули унікальну культуру, відмінну від європейської та індіанської. Вперше метисів почали розглядати як окремий народ в 60-70-х рр. XIX ст., чому значно сприяло виокремлення провінції Манітоба та приєднання її до конфедерації у 1870 р. Серед метисів розвинулись дві різні субкультури – одна пов'язана із осілими племенами, що проживали на берегах Червоної ріки в центральній Канаді, інша – заснована на культурній спадщині кочових індіанських племен [8].

Згідно з сучасними канадськими статистичними дослідженнями, метиси характеризуються найшвидшим приростом населення у порівнянні із іншими групами корінних жителів. У період з 1996 р. по 2006 р. численність метисів збільшилась на 91 % [6]. Метиси в основному проживають у провінції Онтаріо та західних провінціях Канади.

На відміну від індіанців, метиси не мають виділених для них спеціальних земельних територій, окрім декількох поселень у провінції Альберта. Оскільки вони сформувались як народ значно пізніше, федеральний уряд Канади не укладав із ними угод, які б гарантували їм право на отримання освіти чи фінансову підтримку федерального уряду. Хоча з 1982 р., відповідно до положень Хартії прав та свобод, метиси визнаються одним із корінних народів Канади, учні – представники метисів відвідують загальноосвітні школи провінцій і територій Канади або школи на території резервацій перших націй. У Канаді не існує спеціальних шкіл для метисів чи навчальних програм, розроблених спеціально для цієї групи представників корінного населення, а також на відміну від інших груп, не існує місцевих органів управління освітою – шкільних рад метисів [6].

Аналіз антропологічних та історико-культурних джерел свідчить, що різноманітність лінгвістичних, етнічних, соціокультурних особливостей корінних народів Канади значно залежить від природного середовища їхнього проживання, клімату, погодних умов та стилю життя. У відповідності до цих критеріїв, в залежності від місця проживання корінних жителів, сучасні антропологи виділяють серед них шість основних культурних груп: арктика (північне узбережжя Канади); субарктика (центральна частина провінції Онтаріо; північно-західне узбережжя Канади (узбережжя Тихого океану, схід провінції Британська Колумбія); плато (південь провінції Британська Колумбія); прерії (південні райони провінцій Манітоба, Альберта, Саскачеван); східні ліси (південні райони провінції Онтаріо, провінції Квебек, Нова Шотландія) [3].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, гетерогенність корінних народів нарівні із різноманітністю представників інших культур та народів з різних частин земної кулі, покладено в основу унікального феномену полікультурності канадської нації. До перспектив подальших досліджень відносимо історію становлення та розвитку освіти корінних народів Канади, характеристику основних тенденцій її розвитку, специфіку традиційної педагогіки корінних народів тощо.

Список використаної літератури

1. Aboriginal Affairs and Northern Development Canada. Treaties with Aboriginal People in Canada. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aadnc-aandc.gc.ca/eng/>.
2. Discover Canada : The Rights and Responsibilities of Citizenship. – Citizenship and Immigration Canada, 2012. – 67 p.
3. Ecokids. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ecokids.ca.

4. Friesen J., Friesen V., *Aboriginal Education in Canada : A Plea for Integration* / J. Friesen, V. Friesen. – Calgary : Detselig Enterprises, Ltd, 2002. – 168 p.
5. National Aboriginal Health Organization Terminology Guidelines. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.uvic.ca>.
6. Raham H. *Best Practices in Aboriginal Education: A Literature Review and Analysis for Policy Directions* / H. Raham. – Office of the Federal Interlocutor, Indian and Northern Affairs Canada, 2009. – 104 p.
7. The Indian Act. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://indigenousfoundations.arts.ubc.ca/home/>.
8. Voyageur C., Calliou B. *Various Shades of Red : Diversity within Canada's Indigenous Communities* / C. Voyageur, B. Calliou // *London Journal of Canadian Studies*. – Issue 16. – 2000-2001. – P. 110-124.
9. Who qualifies for a Status Indian and What Does it Mean. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ctvnews.ca.

References

1. *Aboriginal Affairs and Northern Development Canada. Treaties with Aboriginal People in Canada*. Retrieved 2.10.2015 from <http://www.aadnc-aandc.gc.ca/eng/>.
2. *Discover Canada: The Rights and Responsibilities of Citizenship*. (2012). Citizenship and Immigration Canada, 67 p.
3. *Ecokids*. Retrieved 2.10.2015 from www.ecokids.ca.
4. Friesen, J., Friesen, V. (2002). *Aboriginal Education in Canada: A Plea for Integration*. Calgary: Detselig Enterprises, Ltd, 168 p.
5. *National Aboriginal Health Organization Terminology Guidelines*. Retrieved 15.12.2015 from <http://journals.uvic.ca>.
6. Raham, H. *Best Practices in Aboriginal Education: A Literature Review and Analysis for Policy Directions*. (2009). Office of the Federal Interlocutor, Indian and Northern Affairs Canada, 104 p.
7. The Indian Act. Retrieved 12.01.2016 from <http://indigenousfoundations.arts.ubc.ca/home/>.
8. Voyageur, C., Calliou, B. (2000-2001). *Various Shades of Red: Diversity within Canada's Indigenous Communities*. *London Journal of Canadian Studies*. – Issue 16. pp. 110-124.
9. *Who qualifies for a Status Indian and What Does it Mean*. Retrieved 15.12.2015 from www.ctvnews.ca.

ZAPOTICHNA Maria Ivanivna, teacher of the Department of foreign languages of the Institute for humanities and social studies of Lviv Polytechnic National University

e-mail: zapotichnam@gmail.com

ABOROGINAL PEOPLES OF CANADA: ANTHROPOLOGIC AND LEGAL ASPECTS

Summary. *Introduction. The study of education of Canadian aboriginal peoples is impossible without researching historical, political, economic and socio-cultural factors of Canadian nation formation, the role and place of indigenous population in it. Canada is a multiethnic country, cultural environment of which has been formed by the interaction of various ethnic groups and intercultural relations of different nations and peoples that coexist with each other for years and complement each other, creating a unique and unrepeatable phenomenon of Canadian nation.*

Purpose. The purpose of the article is to characterize the anthropologic characteristics of aboriginal peoples of Canada and highlight the legal aspects of their activity in society.

Results. In the article, the anthropologic features of the indigenous peoples of Canada have been characterized and the legal aspects of their life in society have been highlighted. The author analyses the scientific-pedagogical literature that highlights different aspects of the problem and research the rights of indigenous peoples in contemporary Canadian society. The results of the analysis of anthropologic, historical and cultural sources confirm that there are different linguistic, ethnic, social and cultural peculiarities of aboriginal peoples of Canada. They depend on their living environment, climate, and life style. Modern anthropologists determine six main cultural groups of aboriginal peoples of Canada: Arctic (Northern coast of Canada); Subarctic (Central Ontario, North-west coast of Canada (Pacific coast, eastern British Columbia); Plateau (Southern British Columbia); Prairie (Southern parts of Manitoba, Alberta, Saskatchewan); Eastern forests (Southern parts of Ontario, Quebec, Nova Scotia).

Originality. The anthropologic and legal aspects of aboriginal peoples of Canada have been thoroughly analyzed; the peculiarities of aboriginal peoples of Canada, highlighted by researchers, are systematized.

Conclusion. Indigenous heterogeneity along with a variety of other cultures and peoples from different parts of the world form the unique phenomenon of multicultural Canadian nation. Among the prospects of further studies we determine the research of historical specificity of Canadian indigenous peoples' education development, the characteristics of the main development trends, specific traditional pedagogy of aboriginal peoples and others.

Key words: *Canada, indigenous peoples, first nations, inuits, Indians, indigenous education, legal aspects, anthropological characteristics.*

*Одержано редакцією 22.03.2016
Прийнято до публікації 25.03.2016*